

Kvalitet og udvikling i den kommunale service

Af Finn Brunse
Fotos: Poul Larsen

En lang række af velfærdssamfundets kerneydelser leveres af kommunen: dag-pleje, børnehaver, fritidstilbud- og pasning, folkeskolen, hjemmehjælp, plejehjem o.s.v. Altsammen områder, hvor vi har en berettiget forventning om at få tilbudt service af ordentlig kvalitet.

Der er områder, hvor udgifterne er steget meget - også mere end der synes at være råd til.

Vi ved også, at der kommer nye opgaver, og noget vi skal gøre bedre, og derfor skal vi skærpe vores opmærksomhed over for om kræfterne og pengene bruges rigtigt, for også at få plads til nye tiltag.

Her kommer samtidig spørgsmålet om KVALITET ind!

Spørgsmålet om, hvad der er god kvalitet, når vi taler om kommunal service og offentlige ydelser har ofte været stillet. I takt med at presset for stadig flere tilbud stiger, stilles debatten om kvalitet endnu skarper.

Det er nødvendigt, at vi som politikere beskæftiger os med kvaliteten i de ydelser, som kommunen tilbyder borgerne. Vi må hele tiden spørge:

Hvordan sikrer vi os, at vi arbejder hen mod de mål, vi har sat os, samt om målene står klart for alle. Har både politikere og medarbejdere den samme forståelse af målet? Er det de mål, der også er vigtige for brugerne og borgerne i almindelighed? Hvordan definerer vi, hvad der er kvalitet, og hvad skal vi måle i forhold til?

Og endelig, hvad er den følte kvalitet - den service, der opleves fra en bruger- og borgersynsvinkel.

I hvor høj grad spiller medindflydelse fra ældreåd, handicapråd, skolebestyrelser, forældrebestyrelser og lokalkomiteer ind på vurderingen af en given ydelse og serviceforanstaltning.

Vi må som politikere nødvendigvis have klarhed over flest mulige af disse spørgsmål.

Vi skal ved dialog med brugere, borgere og medarbejdere sikre, at vi får det bedste mulige ud af den lovgivning, vi er under

Skulpturen er en moderne udgave af Atlas (så vidt vides har borgmesteren ikke siddet model), udført af Poul Schöbel.

Atlas blev sammen med 3 andre skulpturer og skulpturel udsmykning af tallerupskolen »afsløret« af borgmester Finn Brunse den 30. maj 1994.

Skulpturprojektet blev udført i et samarbejde mellem lærer Alf Larsen og elever fra Tallerupskolen samt professor Bjørn Nørgaard og afgangselever fra det Kgl. Kunstakademi. Financieret af fonde som støtter kunst og kultur.

lagt samt så meget som muligt ud af de områder, vi selv bestemmer niveauet for. Set i forhold til de økonomiske ressourcer, der anvendes.

Vi har i Tommerup Kommune igangsat og gennemført sådanne undersøgelser indenfor ældreområdet, folkeskolen og på det tekniske område i administrationen.

Årsagen og samtidig formålet har været, at vi ville følge op på vores fastlagte mål. Resultaterne viser, at der arbejdes godt

Tommerup »gamle« kro i dag.

med de opstillede mål. At der i høj grad er en rød tråd fra kommunalbestyrelsens overordnede mål og til de konkrete handlinger, der i det daglige udføres af medarbejderne. Resultaterne viser også, at der stadig er ting at arbejde med - områder, hvor der kan komme en større præcision, både i de politiske udmeldninger, i den daglige ledelse og i medarbejdernes opgaveløsning.

Det er altsammen ting, som vi arbejder videre med i de kommende år. Vi har skabt en gensidig dialog, som skal være med til at fremme arbejdet, og jeg tror på, at vi også i fremtiden vil kunne løse de opgaver, der stilles, på en god og for borgerne tilfredsstillende måde.

Et af de spørgsmål, der i det seneste års tid har fået stigende opmærksomhed, er, om velfærdsopgaver løses bedst og/eller billigst af kommunen eller en privat virksomhed.

Spørgsmålet har ikke givet anledning til den vilde debat i Tommerup, fordi der er en tradition for, at opgaver som ligger ud over det, der er daglig kommunal foretagelse er foretaget af private virksomheder. Eksempelvis har renovationskørsel altid været udført af private, ligesom der samarbejdes godt med selvejende institutioner indenfor børnepasning og ældreomsorg.

Jeg har det holdningsmæssige udgangspunkt, at de kommunale opgaver skal løses effektivt og konkurrencedygtigt. Hvor det er mest praktisk og økonomisk forsvarligt anvendes udlicitering.

Det er politikernes opgave at beskrive serviceniveauet, opstille kvalitetskrav samt at kontrollere, at opgaverne bliver udført efter forskrifterne. De basale velfærdsydelser, omsorg for syge, børnene og de ældre, skal i særlig grad være en del af kommunale servicetilbud.

På den måde er der klarhed over, hvor ansvaret skal placeres, nemlig hos kommunalbestyrelsen og ikke en fjern bestyrelse.

Samlet mener jeg, at kommunerne i stadig

stigende grad bliver vurderet på kvaliteten i opgaveløsningen på de kommunale kerneområder. Det tegner et perspektiv, hvor kommunerne skal lægge mange kræfter i kvalitetsudvikling, og hvor kommunalbestyrelsen skal fordybe sig mere i de kommunale opgavens indhold. Jeg synes, at vi er godt på vej i Tommerup! I den sammenhæng vil jeg gerne ønske den nye kommunalbestyrelse held og lykke med arbejdet i den valgperiode som nu ligger foran. Der er og bliver store opgaver og udfordringer som skal løses. Der er en god samarbejds tradition, som bør videreføres, det vil bestemt være mit udgangspunkt, fordi det set over tid, giver en mere harmonisk udvikling og de bedste resultater.

Må jeg også benytte denne lejlighed til at sige tak for den tillid som er vist mig personligt.

1997 har i lighed med de tidligere år budt på megen foretagsomhed i Tommerup Kommune. De store miljøinvesteringer til forbedring af behandlingen af spildevand er en af de mest markante ting. Den store investeringsplan på over 30 mio. kr. er godt i gang med at blive realiseret. Vi har også fået nye ting Vemminge har opsat byporten uden for kommunens grænser positiv opmærksomhed, og grundlag for andre byer. Byportene er samtidig et lokalt indsats, nemlig se fra Mogens Lorenzen fra produktion af materialer Bygningskeramik og murermester Jens Uhrenberg. I det hele taget har indsatsen i de enkelte byer været gode »Torveaktiviteter«. De mellemfolkelige aktiviteter nedtonet i forhold til Kulturlandsbyen domineret dog allerede fulgt op kontakterne. Således har unge mennesker fra Ungarn, og fra Holland er kommet til Kulturlandsby 1999. Blandt de mange institutioner kommunalbestyrelsens beklædning, har der været lærum på Sydmarksgården Børnehaven. Begge institutioner ejes og drives efter overenskomsten. De beviser, at et godt samarbejde for opgaveløsningen. Et tiårs jubilæum!

Jeg vil også i den sammenhæng fejre og hilsne på de initiativtagerne - Jørgen Hansen - blev udnævnt til medlem. Samtidig med lykønskning vil jeg også nævne glæden over de høje aktivitetsniveauer der er blandt kommunens æld

samt den pæne opbakning der hos os var til ældrerådsvalget.

I den anden ende har vi netop indviet en helt ny institution - Familiehuset Agerholm i Brylle. Familiehuset skal styrke den forebyggende indsats over for de familier, der af den ene eller den anden grund har behov for støtte, og hvor en lille indsats i dag måske kan erstatte en uoverkommelig indsats i fremtiden.

Endelig vil jeg også benytte lejligheden til at takke for et godt samarbejde med de lokale erhvervsfolk. Vi har fået nye virksomheder til kommunen, og forsøger i samarbejde med Erhvervsrådet at skabe gode kontakter med disse. Som noget nyt er kommunen gået med i et erhvervs samarbejde mellem 11 kommuner omkring Odense. Vi mener at have nogle fælles interesser og forudsætninger, og kan få gavn af et tværgående samarbejde.

Afslutningsvis vil jeg gerne takke kommunens borgere, samarbejdspartnere og medarbejdere for godt samarbejde i 1997 samt ønske en god jul og et rigtig godt nytår til alle.

Det er ikke Nøddebo altsammen

Af sognepræst Åse Lambert Andersen

Jul, rigtig dansk jul efter traditionel opskrift, det er noget med kirke (til at give stemning), og det er noget med familie og hygge og brunkager og tid nok, og alle har det godt. I forrige århundrede udkom en fortælling, »Ved Nytårstid i Nøddebo Præstegård.« Den fortælling er siden blevet til både teaterstykke og film, nu under titlen »Jul i Nøddebo Præstegård«. Her smelter kirkejul og familiejul sammen. Juleferie i præstegården! Tættere på kan man da ikke komme.

En af mine kolleger tog sin lille datter med i teatret for at se Nøddebo. Barnet var henrykt. Men så blev hun eftertænksom. »Han skulle jo slet ikke skrive prædikener,« sagde barnet, undrende.

I Nøddebo Præstegård har de det så morsomt med hinanden, dag efter dag og langt ud på natten. Der er dansebal og skøjteløb, der er ordsprogsleg og gode lange måltider. Der er også kæresteforviklinger, hele to forlovelser bliver det til, inden julen er omme. Og så er der en enkelt gudstjeneste. Men som barnet bemærkede: Han skulle slet ikke skrive prædikener.

Det er ellers noget, som sætter sit præg på julehyggen i danske præstegårde. At der skal skrives prædiken, den ene efter den anden. Der kan være megen glæde forbundet med at skrive prædiken. Men hyggelig er man ikke, mens arbejdet står på. I bedste fald er man fraværende, fysisk og mentalt, i forhold til andre mennesker i huset.

»Det bliver aldrig mere rigtig jul!« - sådan tænkte jeg med stor forfærdelse, mens hele kirken sang »Et barn er født i Bethlehem« den allerførste jul efter at jeg var blevet præst. Det var familie-julen, der var forsvundet for mig. Hele fem medlemmer af min familie, inklusive et lille barn, var ellers til stede. Det var ikke det. Men opmærksomheden var beslaglagt af alle julens gudstjenester.

Åndsfraværende køber jeg ind og pynter juletræ og tempererer dyner og rødvin og har lidt dårlig samvittighed over for julegæster. »Rigtig jul« er for længst blevet arbejdsjul, og det er ingen ulykke. Men det er anderledes.

Temmelig mange andre mennesker holder jul i udkant af den autoriserede opskrift. Ikke så få har arbejde at passe både juleaften og alle julehelligdagene. Præster er ikke ganske alene, hvad det angår.

Anderledes, udenfor, alene. Det er som den traditionelle juleopskrift stiller krav til os om, at vi skal være lykkelige og kun lykkelige med hinanden. Mennesker kan føle sig sat uden for julen med alt det, der

ikke er lykkeligt ved deres liv. Og dog taler juleevangelium om lys i mørke og om håb trods håbløshed.

»Skal jeg sidde alene juleaften, vil jeg åbne et vindue for Guds engle.« En klog gammel kvinde sagde sådan til mig. Du er ikke alene, selv om du tilsyneladende er alene, vidste den kvinde.

Den forgangne jul havde jeg selv et alene-projekt. Jeg ville ud under åben himmel, ud i den mørke julenat. Jeg ville opsøge et sted, som fyldte mig med rædsel. Et færdselsuheld mere end et år tidligere havde gjort den lille snoede vej, jeg så tit var kommet ad, til et faretruende sted. Som var den blokeret af modkørende biler, der i rasende fart sigtede direkte mod mig og bare ikke var til at slippe udenom.

I den frostklare nat fulgte jeg vejen. Det var som at møde en gammel ven igen. Hver busk, hvert sving var fortroligt med et stykke af mit liv. Og ulykkesstedet var fredeligt den nat, selv om det også var det forfærdelige sted.

Lige netop dér var der sket noget, som aldrig var til at slippe udenom. Mit forslåede hoved. At arbejde og liv var blevet forsømt i så lang tid, og at det stadigvæk var så vanskeligt. Noget af mig var taget fra mig. Noget var ødelagt for mig. Det var ikke til at slippe udenom. Det var et mørke, som var blevet mit. - Men det var også ud fra det mørke, jeg skulle spejle efter lys. Med julenat og fuldmåneskin over mig gik jeg hjem igen.

HENRIK SCHARLING VED NYTÅRSTID I NØDDEBO PRÆSTEGÅRD

B R A N N E R O G K O R C H

Tommerup kirke gennem tiderne ...

Af sognepræst Svend Faarvang

»Her hænger jeg og skal til Kirken Eder kalde, tunghørig Sjæle!« Sådan stod der - lidt barsk, måske - på Tommerup kirkes klokke i forgangne tider. Og på det punkt er vel egentlig intet ændret. Kirkeklokkerne kalder stadig sammen til gudstjeneste i den kirke, som blev rejst af vore forfædre for omkring 850 år siden. Kirkens - og kirkeklokkernes - opgave er den samme, - men igennem tiderne har mangt og meget ændret sig i og omkring Tommerup kirke.

I dag er kirken godt vedligeholdt og ejes - som de allerfleste andre kirker - af menigheden. Men det er dog ikke længere siden end i 1913, at den overgik til selveje. Den sidste kirkejer var proprietær Rasmussen på Borreby Møllegård. Der har i tidens løb været mange ejere af kirken, og der har faktisk været handlet livligt med den. Vedligeholdelsen har det nok også somme tider været så som så med. I 1665 blev det i hvert fald ved et kirkesyn konstateret, at der var store revner i et par hvælvinger: »Dersom disse 2 Hvelvinger med deres Buer icke snart hielpis er det at befrygte, at begge falder til Jorden!« Hvelvingerne faldt faktisk ned (i 1679),

men også da kirken i 1996 gennemgik en meget omfattende indvendig istandsættelse, blev der konstateret problemer med hvælvingerne. Nogle steder sad puds og mørtel simpelthen så løst, at det faldt ned ved mindste berøring. Og så var der pludselig så store huller i hvælvingerne, at man kunne stikke en hånd igennem!

Disse problemer var blandt dem, der blev løst, da kirken var lukket i seks måneder sidste år for at håndværkerne kunne gennemføre den grundige gennemgang af bygningen, som hver eneste generation før vores også har været beskæftiget med. Hele murværket fik en »overhaling« og blev forsynet med flere lag ny kalk. Også bænkenene og det øvrige inventar blev malet i nye farver, som er afstemt efter farverne på alter og prædikestol. Og så var den helt store »nyanskaffelse« jo et smukt og velklingende orgel som erstatning for kirkens gamle, udtjente »pneumatiske« orgel fra 1905.

Men det er ikke første gang, at Tommerup kirke har været udsat for gennemgribende ændringer eller store istandsættelser. I 1960-64 var der omfattende restaureringsarbejder, som bl.a. betød, at altertavle og prædikestol blev afdækket for mange lag maling og ført tilbage til den oprindelige

skikkelse fra 1742, hvor søkaptajn Jacob, Tommerup, havde fået overdraget kirken og da lod den istandsætte. Det oprindelige alterbillede, som forestiller den hellige nadver, og som i mange år havde hængt i tårnrummet, blev rensat og genindsat i altertavlen, mens billedet af Jesus i Gethsemane blev ophængt i sideskibet, som kaldes »fredsfløjen«. Også det fine lille krucifiks blev sat i stand og ophængt på sin nuværende plads i koret.

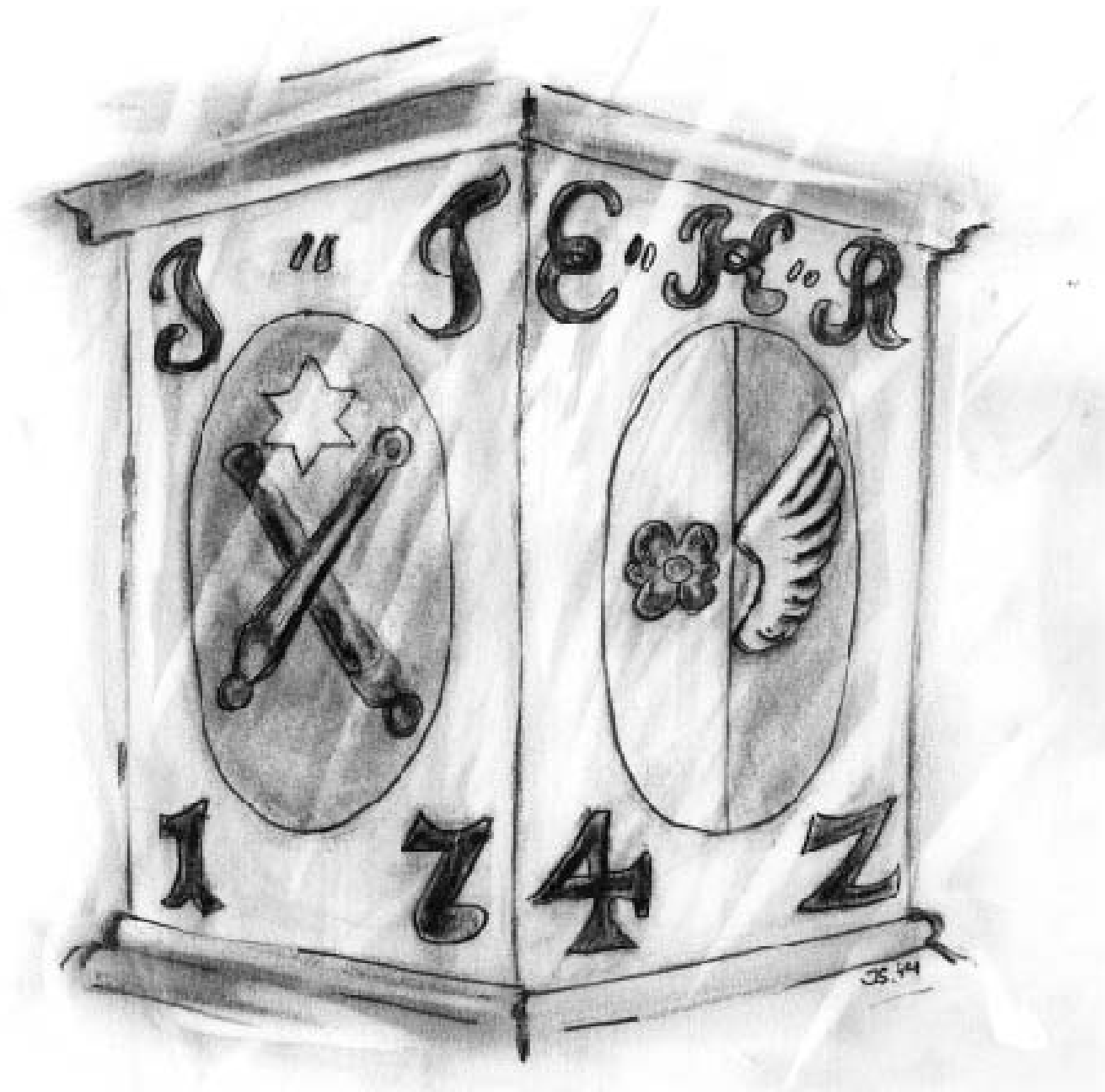
Den omtalte »fredsfløj«, som fik sit navn p.g.a. fredsslutningen i 1918 efter 1. verdenskrig, blev indviet juleaften 1920. Igenem mange år havde kirken været for lille selv ved almindelige gudstjenester, og nu var der på lokalt initiativ blevet indsamlet ca. 25.000 kr. ud af de godt 66.000 kr., udvidelsen (og et nyt varmeanlæg) kom til at koste. Alle var glade for den dejlige kirke, for - som det blev sagt ved den lejlighed: »Før var Tommerup kirke måske den tarveligste landsbykirke på Fyn, - nu er den - for menigheden - den smukkeste!« Ved samme lejlighed blev kirketårnet i øvrigt også forhøjet med 19 alen og forsynet med kamtakkede gavle. Kirken har nu 300 siddepladser, men oprindeligt var den meget mindre. Den »første« Tommerup kirke bestod af en

lille romansk bygning opført af marksten (rå kampesten) på en sokkel af tilhuggede kvadersten. Der var en dør i sydsiden til mændene og en »kvindedør« i nordsiden, som nu erstattet af et vindue. Oprindeligt var der træloft i kirken, men i den gotiske periode fik den to krydshvælvinger. I middelalderens slutning blev det gamle kor revet ned, og kirken blev forlænget med to hvælvingsfag mod øst i hele skibets bredde. Desuden opførtes mod vest et lavt klokketårn - og mod syd et våbenhus. Alt dette ændrede naturligvis kirkens udseende ganske meget, men det var som nævnt først i 1920, at kirken fik det udseende, vi kender i dag. I forrige århundrede blev Tommerup

kirke - særlig da forlagsboghandler Milo til Hesbjerg var kirkeejer - slemt forsømt. Dette var ikke menighedens skyld, for år efter år klagede repræsentanter for sognet over kirkens tilstand - og at både kirke og kirkegård burde udvides. Der blev dog hver gang - af den myndige provst Struer - i synsprotokollen skrevet: »Intet fandtes at udsætte.« Først da en ny provst var kommet til, lykkedes det - ved ministeriets indgriben - at få kirkegården udvidet. Den oprindelige kirkegård lige rundt om kirken blev erstattet af en ny på den modsatte side af vejen mod Brylle. Den første begravelse her fandt sted den 11. november 1875 (skomager Søren Pedersen), og den nye kirkegård er siden udvi-

det flere gange - senest i 1960. Den gamle kirkegård omkring kirken blev i året 1904 omdannet til et anlæg omkring kirken, og ved den seneste istandsættelse sidste år blev der fældet tre træer nærmest kirken, så der nu er mere plads omkring - og bedre udsyn til - den smukke kirke på »backetoppen« i Tommerup.

Præstegården ved siden af kirken har igennem årene haft mange beboere, som - på forskellig vis - har sat deres præg på kirke og sogn. Jeg er den 27. sognepræst i Tommerup siden reformationen i 1536, og blandt mine forgængere findes Claus Lauritsøn, Assens, som i 1635 ægtede Ingeborg, der var enke efter hans to (!) forgængere i embedet. Han og hans

På prædikestolen finder man Jacob Tommerups og hans kone Else Kirstine Rosenvinges initialer samt våbenskjold. Måske var det dem, der forærede kirken alter og prædikestol, - måske sørgede de blot for istandsættelse af det eksisterende. Under prædikestolen findes i øvrigt et pudsigt mandehoved, som kunne være et portræt af Jacob Tommerup, som altså på den måde satte sig et evigt minde i Tommerup Kirke.

hustru skal under svenskekrigen have været udsat for forfærdelige oplevelser, hvorom der går forskellige beretninger. Sikkert er det i hvert fald, at der i biskop Birkerods dagbog fra 1659 står: »På Præstekonen i Tommerup øvede de fremmede Krigsfolk særdeles en cruel Stykke; thi de stoppede Svovl ind i hendes Næseboer og stak Ild deri, pinende hende saaledes jammerligen til Døde«.

Også om Jørgen Jensen, der var præst her fra 1677 til 1691 er der mange historier. Han giftede sig også med sin forgængers enke, - og så fik han tilnavnet »den onde præst«. Hans »onde« gerninger skal have været, at han »kørte Møg op ad Kirkebjerg om Søndagen, tog noget ind fra Kirkegaarden at bygge med - og maalte falsk paa Loftet«. Disse tre »dødssynder« var rigeligt til, at han kunne fortjene det ikke særligt pæne tilnavn. Efter sin død gik han igen. Man måtte til sidst have biskoppen, Thomas Kingo, til at mane ham i jorden. Omkring århundredskiftet var pastor Schmidt-Phiseldeck og senere pastor Ingomar Petersen stærkt engagerede i arbejdet med at få bygget en kirke i Tommerup Stationsby. Den 2. juni 1907

blev Broholm kirke indviet, og det kom ikke blot til at betyde en kortere kirkevej for mange i sognet, men også en »aflastning« af Tommerup kirke.

Flere af præsterne byggede om i præstegården, - der kom også nye bygninger til, - og præstegården er også brændt flere gange og genopbygget i »ny udgave«. I 1949-50 blev den nuværende præstegård bygget. Den gamle 250-årige flotte - men ikke helt tidssvarende - bindingsværkspræstegård med forpagterbolig og udlænger blev flyttet til »Den fynske Landsby« i Odense og har i dag en fremtrædende plads i det smukke fynske frilandsmuseum.

Selv om forandringerne i og omkring Tommerup kirke altså igennem tiderne har været mange, så er der én ting, som ikke har ændret sig: Tommerup-boerne har stadig behov for deres kirke - i lyst og i nød, i glæde og i sorg. Lad mig da slutte denne lille beretning - som jo startede med kirkeklokkens karske ord - med at citere Ellen Lissners digt om »Vor gamle kirke«:

Århundreder kommer, århundreder går,
vor gamle kirke bestandig står,
hvor den stod i de henfarne dage,

end lyder fra tårnet den klokkeklang,
der kalder vor slægt med sin evighedssang
for tankerne opad at drage.

Den ringer hver morgen: »Stå op - gå ud!
og gør din gerning i tro til Gud,
befal ham trygt dine veje.«
Den ringer ved aften: »Gå hjem og hvil,
se hjemmet møder dig med sit smil,
- og tak så Gud for dit eje.«

Og klokken kalder hver søndag: »Kom!
Har hverdagens slid gjort dig træt og tom,
gav livet kun møje i rente,
- ved døbefont og nadverbord,
ved bibeltale og salmeord
ny styrke du her kan hente.«

»I gry og i kvæld, i fryd og i sorg
er Gud bestandig vor faste borg!«
- så lyder klokkernes stemme.
Vi beder vor kirke bestandig må
midt i vort sogn og dets slægter stå,
at Gud vi aldrig må glemme.

Glædelig jul!

Svend Faarvang

Det nye orgel.

Løn som forskyldt...

Fortælling fra Brylle i 1790'erne

Af Lise Brun

Illustrationer: Freddy L. Nielsen

Ude i køkkenhaven stod grønkålens buskede, mørkegrønne toppe og svajede i takt med efterårvindens barske susen. Karen stod i døren til skolehuset og kiggede derud. Det var nok tid at få gennet hønsene ind, for det blev jo tidligt mørkt nu, og hun havde hørt, at ræven havde været på spil i flere af hønsegårdene rundt omkring. - Hvor var det dog også bitterligt koldt!

Gysende trak hun sjalet tættere om sig og stak i sine træsko, da der lød en lille ivrig stemme bag hende: »Moar! - Anne vil også med!« Det var hendes og Jørgens datter Anne på tre år, som var fulgt efter hende. »Jamen, Anne-pige, det er så koldt derude! Vil du ikke hellere blive inde i stuen hos

far?« Den lille pige så op på sin mor og lo: »Det er ikke så ret meget koldt - og far sagde, at jeg kunne passe på dig.«

»Nåda, sagde han det?« spurgte Karen, »så må vi vel hellere gøre, som han siger; men så skal du lige have sjalet om dig ligesom mor, for ellers bliver du bare forkølet ligesom far!« Hun hjalp den lille med sjal og træsko og så fulgtes de ud i haven.

På vej over til hønsehuset greb Karen et par af de krusede grønkålsblade. »Er det til hønsene?« spurgte Anne.

»Ja, det er,« sagde Karen, »de skal have lidt godt, så de kan lægge mange æg til os. Helst så mange, så vi kan sælge nogle af dem og købe os lidt rare sager til jul.«

»Hvornår er det jul, mor, er det snart?« spurgte den lille, idet hun knugede om Karens frie hånd med begge sine små kolde næver.

»Ja, det er snart,« svarede Karen og sukkede lidt ved sig selv. Selvfølgelig så hun frem til den store højtid, men glæden var blandet med bekymring over, hvordan hun skulle klare alle de forberedelser, der skulle gøres inden da. Hvis så endda Jørgen havde været ved godt helbred, men han havde jo gået og kæmpet med en grim hoste i hele efteråret.

Nu i dag havde han været helt hvid om næsen, da han kom ind til hende, efter at han havde sendt skolebørnene hjem. Også de havde set temmelig forkomne ud, da de kom ud fra den kolde skolestue, hvor den sorte ovn stod kold og afvisende og nægtede at lade den mindste glød få liv. Børnenes fugtige tøj klæbede klamt til deres kroppe, men den vanlige lugt af våd jord og gammel sved udeblev. Den opstod ellers, når de havde været lidt inde i varmen. Lige

nu tumlede Jørgen såmænd nok igen med den gamle ovn for at få den til at virke. Ved tanken om Jørgen som ovnmager smilede Karen fint hen for sig. Hun elskede sin mand og beundrede hans kløgt og kundskaber, men anlæg for praktisk arbejde havde han nu ikke meget af. Det afholdt ham nu ikke fra at prøve på at foretage reparationer, som for andre mænd var den naturligste ting af verden at klare selv. Jørgen manglede håndelag for den slags. De andre mænd så lidt ned på ham for det og kaldte ham spottende for »Monsieur Pedersen«. Det skulle antyde, at han havde lidt for fine manerer, sådan lidt franske, i forhold til, hvad der blev anset for passende i en dansk landsby. Samtidig var de også lidt overbærende over for Jørgen, for herregud, han var jo lidt ung til sin bestilling. Desuden måtte de jo indrømme, at deres børn fik gode kundskaber og manerer, så det var let for

dem at finde gode lærepladser. Selveste biskoppen havde da også udtalt sig velvilligt om den unge skoleholder, da han sidst holdt visitats på egnen.

Karen havde fået gennet alle hønsene ind og lukkede lemmen og satte en pind for. Hun kaldte ad Anne, som straks kom løbende hen til sin mor med en sten i hånden.

»Se, mor!« råbte hun, »Jeg har fundet en sten med hul i!«

»Det er jo en ko!« sagde Karen, »den sætter vi en snor i og så kan du lege, at du trækker den ud på marken om morgenen og ind i stalden om aftenen.«

»Må jeg godt få en blå snor i?« spurgte den lille, »det er sådan en pæn farve, synes jeg.«

»Det kan du tro, du må,« smilede Karen, »men nu vil vi ind til far og se, om han har fået ovnen til at virke. Og så laver jeg noget hyldesaft, så vi kan få varmen igen.«

Ildstedet i køkkenet udsendte et rødt skær, som fik loftsbjælkerne til at tegne svage skygger mod det lave loft. Karen skyndte sig at tilberede hyldedrikken og med et dampende krus i hånden gik hun ind i skolestuen, hvor Jørgen ganske rigtigt opholdt sig.

Hans ansigt var strimet af snavs fra hans møje med ovnen, men lyste op i et stort smil, da han så hende.

»Nu har jeg tættet med ler overalt, hvor jeg kunne finde den mindste revne,« sagde han, »så nu prøver jeg igen at tænde op. Det er bare ærgerligt, at tørvene er så våde.«

»Er det dem, som Mads Klausen kom med?« spurgte Karen og så mistroisk på den store tørvekurvs indhold.

Mads Klausen var en af de mere velstående gårdmænd på egnen og var pligtig at levere ildebrændsel til skolens opvarmning. Samtidig var han en af de værste til at drille Jørgen. Der var faktisk blevet ufred mellem de to mænd, fordi Mads havde leveret tørvene på en søndag lige midt i højmessetiden. Dels var det i sig selv en uskik, dels havde han læstet tørvene af ude på gaden i stedet for inde ved huset, så Jørgen fik et unødigt stort arbejde med at bringe dem i ly for regnen.

Den ellers så sagtmødige skoleholder blev for en gangs skyld rigtigt vred.

Jørgen havde talt med sin far, som havde været skoleholder før ham, om sagen, og gamle Peder Henriksen var blevet vred på sønnens vegne og havde brummet: »Sådan skikkede ordentlige folk sig ikke i min tid. Tag du og forelæg sagen for sognepræsten, han kan råde dig bedst.«

Da Jørgen siden opsøgte pastor Balslev og fandt ham siddende i studereværelset sammen med degnen, hvor de var ved at aftale salmerne til næste søndags gudstjeneste, var han lidt genert over at fremkomme med sit ærinde. Præsten lyttede dog opmærksomt på hans famlende forklaring og anbefalede ham at skrive et klagebrev til biskop Bloch i Odense - i ydmyge vendinger, forstås.

Det havde Jørgen så gjort og samtidig også beklaget ovnens dårlige tilstand. Brevet var blevet sendt og nu kunne der kun ventes på bispens svar. Jørgen havde regnet med, at samtalen mellem ham og præsten var i al fortrolighed, så at ingen fik noget at vide, før bispens svar forelå. Der havde han dog gjort regning uden vært, for den noget ældre degn, som havde været tilstede, havde ikke undset sig for at lade et ord falde hist og her om skoleholderens klagebrev.

Rygtet havde selvfølgelig også nået Mads Klausen, og det havde ikke gjort ham mildere stemt mod Jørgen.

Karen vidste egentlig godt, hvad der lå bag Mads' modvilje mod Jørgen.

Nogle år før Jørgen blev skoleholder, var Mads blevet enkemand. Hans kone var død ung efter en svær barsel og lod ham tilbage med to små drenge. Da han var kommet over den største sorg, havde han set sig om efter en ny kone og hans øjne

var da faldet på Karen, som endnu ugift gik på sin fars gård.

Derpå lagde Mads hyppigt vejen om ad Jens Rasmussen, Karens far, angiveligt for at hente råd om dyrkning og andre landbrugssager hos denne. Han forsøgte dog også altid at komme på tomandshånd med Karen, hvad hun ikke altid kunne undslå sig for. Ved sådanne lejligheder talte han beundrende om hendes flid og dygtighed og beklagede sig kraftigt over den hårde skæbne, der havde berøvet ham den glæde at have et fruentimmer om sig til de huslige sysler.

Eftersom Karens far fandt, at Mads var tilpas underdanig over for ham og dertil et godt parti, kunne Karen ikke hente nogen støtte hos ham til at afvise Mads' bejlen. Hun havde dog ingen tillid til ham, for hun følte inden i sig selv, at der bag den polerede overflade var nogle mørke sider, som hun ikke brød sig om at lære at kende. Der var noget groft og rått over ham, som hun ikke kunne forlige sig med. Så blev Jørgen kaldet som sin fars efterfølger som skoleholder. Da hun første gang så ham sidde i sin kirkestol under gudstjenesten, tænkte hun: »Hvor ser han dog ensom ud! - Sådant lidt sart! - Hvordan skal han dog klare sig?«

Da hun så senere traf ham igen ved en sammenkomst i præstegården, gik hun hen til ham i det hjørne, som han havde trukket sig tilbage til og begyndte at tale venligt til ham. De faldt så godt i snak, da han havde overvundet den første generthed, at det ligefrem blev påfaldende for de øvrige i selskabet. Han fortalte om sine drømme om at gøre de elever, han fik i sin varetægt, til gode og duelige borgere. Om hvordan kundskaber og god opførsel kunne gavne dem i deres voksenalder. Hun lyttede ivrigt og var enig i hans ideer.

Langsomt voksede fortroligheden og de varme følelser mellem dem. Da han omsider vovede at anholde om hendes hånd hos hendes far, vidste han med sikkerhed, at han allerede havde hendes ja. - Jens Rasmussen havde jo set det komme og selv om han ikke var udelt begejstret for at få denne splejs til svigersøn, var han en mild natur, som ikke ville gå mod datterens tydelige ønske. Det talte også til gunst for Jørgen, at han var skoleholder. Det var en god fast stilling, der trods det ringe udkomme indebar agtelse og respekt fra andre.

De blev altså gift året efter det første møde og Mads var rasende. Ved brylluppet sad han og skumlede for sig selv og drak mere, end godt var. Allerede på brylluppets andendag var han så fuld, at hans karle måtte smide ham på fjællevognen og bringe ham hjem til sengs. Kun en måned senere ægtede han så Dorthea, væverens datter, som havde stået for hans husholdning siden hans kones død. Hende behandlede han fortsat som en tjenestepige, skønt han allerede havde gjort hende med barn to gange, ja, og nu ventede hun nummer tre, men måtte alligevel bære den fulde arbejdsbyrde i huset. Karen havde

ondt af hende og takkede i sit stille sind for at have en bedre skæbne.

Mellem hende selv og Jørgen var der aldrig plads for knubbede ord. Ganske vist havde de det småt, men smil og hjertevarme havde de til overmål. Den lille Anne var et bevis for deres stille lykke, gudskelov et sundt og glad barn, som trivedes og sjældent græd. Som Dorthea ventede også Karen barn. Hun skulle nedkomme tidligt på foråret og netop derfor var det lidt mere besværligt for hende at overkomme alle juleforberedelserne. Hun manglede dog ikke så meget og nu strøg hun ømt ned over sin voksende mave og sagde til Jørgen, der nippede forsigtigt til sin skoldhede drik: »Du skal se, at det vil hjælpe på din hoste.

- Og Mads skal du ikke tænke på! Ham skal bispem og Vorherre nok tage sig af.« Ved tanken om Mads i bispens og Vorherres tugtende hænder kom Jørgen til at le. Han kunne i ånden se for sig, hvordan Mads måtte stå skoleret for disse to mægtige herrer, som var han en lille uartig skoledreng, der havde skulket fra sine pligter. Karen blev smittet af hans latter og lo med, så Anne kom løbende ind fra køkkenet, hvor hun havde siddet og leget med sin »ko«. Også hun lo kvindrende, da hun så de voksnes munterhed og deres varme ånde sendte små hvide dampkyer ud i det råkolde rum.

Men Jørgen blev hurtigt alvorlig igen: »Det ville dog være skønt, om bispem snart ville sende mig et svar på min ansøgning. Det er næsten umuligt at få

og søge tilflugt i køkkenet, for de våde tørv udsendte en ætsende kvalm os, så Jørgen fik et vældigt hosteanfald. Endnu gispende efter vejret greb han vandøsen og tog en ordentlig slurk. Lidt røg ved siden af og tegnede endnu flere striber i hans sodplettede ansigt.

»Nej, hvor ser du dog ud!« sagde Karen, men blev afbrudt af en banken på døren. »Der kommer nogen! - Skynd dig at nette dig, at du ikke forskrækker folk!«

Jørgen forsvandt ud i bryggerset for at bringe ansigt og klædedragt i orden, mens Karen gik til døren for at lade den fremmede komme ind. Lige da hun åbnede, kunne hun ikke se, hvem det var, der stod udenfor. Mørket havde bredt sig over landskabet. Men da hun hørte en ru, dyb stemme sige: »Guds fred og godaften,« blev hun klar over, at det måtte være Mads Klausen, der ville gøre visit. Lidt modvilligt åbnede hun døren lidt mere og bød ham komme ind. Hun gik foran ham til køkkenet og tændte lys i stagen på bordet, mens hun undrede sig over, hvad der havde fået ham til at komme her. Fra ham ventede hun intet godt.

Mads havde stillet sine træsko fra sig lige inden for døren og kom nu luntende ind på sine grove hoesokker. Karen fandt det underligt, at han blev stående henne ved køkkendøren og ludede, som om han var bange for at komme frem i lyset.

»Vil du ikke sidde?« spurgte Karen og viste hen mod vinduesbænken. »Jeg kan

ikke byde dig på øl, for det står og lagrer, men vil du have et krus varm hyldebær-saft? Det er godt i det her vejr.«

»Joh! Tak, som byder!« svarede Mads og satte sig ind på bænken. »Jeg kom nu ellers for at snakke med Mons... - æh - skoleholderen. Han er vel hjemme?«

Karen fortalte ham, at Jørgen straks ville komme. Hun havde gerne løbet ud til ham i bryggeret for at advare ham om, hvad det var for et besøg, de havde fået, men hun kunne jo ikke bare overlade gæsten til sig selv. Så hun hældte saft op til Mads og satte kruset foran ham. Samtidig lyttede hun ud mod bryggeret for at høre om Jørgen dog ikke snart var på vej.

Mads sad bare. Han rørte ikke kruset, men sank ligesom ind i sig selv og sagde ikke et ord. Selv lille Anne kunne mærke, at stemningen i køkkenet var lidt trykket, så hun tog sin »ko« og gemte sig i tryghed bag sin mors skørter.

Endelig hørtes Jørgens skridt i gangen, døren blev åbnet og han trådte ind - og blev stående.

Så fattede han sig og gik hen og satte sig ved bordenden, husfaderens vante plads.

»Goddag, Mads Klausen,« sagde han kort, »Karen har nok sørget for dig, kan jeg se.« Mads gryntede noget, der vel skulle forstås som en tak, men sank så igen hen i tavshed.

Jørgen forsøgte igen: »Det er ikke så tit, du har ærinde hertil. Hvad bringer dig til os her på sådan en våd og kold aften?«

Mads måtte ligesom tage sig sammen og fik da sagt, at han havde noget at tale med Jørgen om. Da Jørgen så spurgte, om det skulle være under fire øjne, svarede Mads langsomt og velovervejet, at han gerne så, at Karen blev der, for det angik også hende. Hun nærmede sig tøvende bordet og satte sig med Anne på skødet. - Således sad de en lille stund.

Endelig rømmede Mads sig kraftigt og fortalte, at han var kommet, fordi det lå ham på sinde at få den gamle stridighed mellem ham og skoleholderens familie ud af verden. Jørgen så overrasket på ham. Hvorfor havde Mads så pludseligt ændret sin holdning? Det måtte han have klarhed over, men han vidste også med sig selv, at det ville være uhyre svært at få Mads til at lukke op for sit sinds lønkammer og give en forklaring.

Han rejste sig derfor roligt og rakte op efter tobaksdåsen på hylden over vinduet og placerede den foran Mads. Sindigt gik han hen til pipebrættet og hentede sin lange pipe og satte sig igen. »Vi kan vel ryge en pipe tobak sammen, når nu vort øl ikke er drikkeklart endnu,« sagde han, »du har vel piben med?«

Mads nikkede og gravede frem af frakkens inderlomme en tykmavet snadde, som han omhyggeligt stoppede med Jørgens tobak. Karen hentede dem en fidibus til at tænde med fra ildstedet og satte sig stilfærdigt ned igen. Lille Anne stillede sig ved siden af sin mor og fulgte med øjnene de sære figurer, som røgen dannede, hver gang de to mænd bakkede

på deres piber.

Omsider rømmede Mads sig: »God tobak!«. »Det er min fars avl,« sagde Jørgen, »han kan lide at gå og pusle om sine tobaksplanter nu, hvor han har tiden til det.«

»Det er pænt af dig at byde mig af den,« sagde Mads, »du skylder jo ikke mig megen gæstfrihed, sådan som jeg har handlet over for dig.«

»Du har ikke gjort det let for mig at gå ind i min fars embede,« sagde Jørgen, »men enhver som træder over tærskelen til dette hus skal møde gæstfrihed. Det er Karen og jeg enige om. - Ikke sandt, Karen.«

Karen nikkede bare. Hvad var det dog, som Mads havde på hjerte? Han så helt forkuet ud, det store stærke mandfolk.

»Du har altid været blid af sind,« vedblev Mads nu, »og det er derfor jeg tør komme til dig i dag og bede dig om forladelse for mine onde gerninger mod dig.« Han så den vantroude i deres øjne, men før de kunne spørge ham ud, fortsatte han: »Ja, I har vel næppe grund til at tro på min oprigtighed, men jeg vil prøve at forklare, hvad der er hændt«

Han fortalte nu i jævne ord, hvordan hans to drenge var kommet hjem fra skolen rystende af kulde og væde. De havde berettet om den utætte ovn i skolestuen, om de våde tørv og om skoleholderens hosteanfald. Først havde han godt sig derover, men så havde den ældste søn fået hoste og feber. Det stod nu så ilde til med ham, at han lå og talte i vildelse, den stakels knægt! Dorthea, hans kone, gjorde såmænd, hvad hun kunne for at lindre med fugtige klude på panden for at slå feberen ned og varme drikke for at løsne den fæle hoste. - Men det hjalp ikke!

Så var det, at præstefruen var kommet til, hun ville se, hvordan Dorthea havde det i sin frugtsommelighed. Da hun erfarede, at drengen var syg, pressede hun læberne tæt sammen og hvædede ind i ansigtet på Mads: »Det kan man kalde løn, som forskyldt!« Så havde hun vendt om og var gået med Dorthea ind til den syge, mens Mads stod tilbage, helt betuttet over hendes vredesudbrud.

Nu var det at granske eget sind og tanker ikke netop hverdagskost for den stoute bonde, men præstefruens ord havde rørt ved en lille knude af ond samvittighed inden i ham. Han stak i træskoene og gik over i stalden for at komme til klarhed over sig selv. En stund gik han om blandt sine køer, kløede en mellem hornene, gave en anden en ekstra tot høj, men den glæde, han ellers plejede at hente ved den syssel, udeblev og han følte sig drevet til at gå ud i det slemme vejr for der at få blæst de tyngende tanker bort.

Derude i stormens rasen og regnens pisken stod det da pludselig tydeligt for ham, at præstefruen havde ret i sine ord. Hvis han havde været lydhør over for skoleholderens ønske om at få ovnen repareret, hvis han havde læsset tørvne af, hvor de kunne ligge tørt, var denne ulykke ikke kommet over ham. Og han indså, at han i

sin iver efter at genere Jørgen selv var blevet skyld i sin søns sygdom. Om Vorherre ville holde sin hånd over drengen, kunne Mads ikke vide, men som den handlekraftige mand han var, måtte han selv gøre, hvad han kunne, for at rette op på sit eget fejltrin, at ikke det skulle stå mellem ham og Guds nåde. - Derfor havde han søgt Jørgens hus.

Både Jørgen og Karen havde lyttet opmærksomt på ham og nu sagde Jørgen: »Du har et stridt sind, Mads, så dette her har ikke været let for dig. Men du ved vel, at Guds nåde er uendelig og ham kan du ikke købslå med. Hvis han i sin barmhjerlighed lader din dreng leve, er det, fordi han vil det - og ikke fordi du søger min tilgivelse! - Den får du selvfølgelig, sådan som Bibelen lærer os det. Jeg ved jo årsagen til dine drillerier, for Karen og jeg har aldrig haft hemmeligheder for hinanden. Du har jo dog alligevel fået dig en tro og duelig kone, det skulle du skønne på og så glemme dit gamle nag mod os. Det rammer nemlig ikke bare mig, men også den kvinde, som du gerne ville have haft.«

»Det har jeg også selv betænkt,« sagde Mads, »men det skal høre op nu!«

Atmosfæren i stuen var lidt lettere nu og i den følgende mere almindelige samtale lovede Mads, at han ville sørge for, at skolestuens ovn skulle blive sat i stand straks. Desuden ville han lade en af sine folk køre et læs tørre tørv hen til skolen og der hjælpe med at få dem sikkert under tag. Piberne blev stoppet endnu en gang og Anne gik i gang med at lave dem kaffe af brændte rugkorn. Hun hentede også en af de få hvedekager frem, som hun havde lavet med julen for øje og trakterede med den. Jørgen skænkede dem hver en stor snaps og selv lille Anne blev mere frejdig. Hun kravlede op på bænken ved siden af Mads og lænede sig ind mod ham, og han lagde armen om hende. Pludselig trak hun frem af skørtets folder sin »ko« med den blå snor og lagde den bordet foran ham og sagde: »Den er til din dreng! - Jeg har selv fundet den. Det er en lykkekko! Så bliver han snart rask igen!«

Mads blev rørt og takkede hende varmt. - Da han senere gik hjemad, var det med et lys i sindet, som ikke havde været der i mange år.

En uge senere var hans dreng atter rask og Mads havde opfyldt sine løfter til Jørgen skoleholder. Ikke bare det, han forandrede sig og blev en mildere husbond og gavmild over for dem, der trængte. Det mærkede først og fremmest Jørgen og Karen og deres familie, der siden den aften fik meget samkvem med gårdmanden, for mellem ham og Jørgen opstod et venskab, der rakte langt ud over julens gavmilde dage.

For, som Mads sagde, når nogen udtrykte deres undren over det sært ulige venskab: »Vel er han et splejset stykke mandfolk af krop, ham vor skoleholder, men se sindelaget og kundskaberne, dem har han masser af styrke i!«

Folketingsvalget i Verninge 1853

En fynsk bonde ved navn Niels Hansen Elleruplund i Skovstrup bidrog sammen med sin søn til de »Nationalliberales« sejr ved folketingsvalget i 1853. Sønnen Morten Nielsen, der da var 28 år og havde deltaget i 3-årskrigen (1848-1850), havde ikke valget, men har i sin dagbog berettet om valgkampen og fortsætter om selve valgdagen:

Det var om morgenen et dejligt vejr, der ligesom spæde en glædelig dag. Der begyndte en hel del at gå her forbi ovre fra Frøbjerg mark, og vi skulle da også til at tænke på at komme af sted, da pastor Møller havde sendt bud efter os, fader og mig...

Vi traf mennesker på hele turen, især på vejen fra Tommerup til Verninge. Her kørte vælgerne fra Brylle med Dannebrog i spidsen, et rørende syn, der mindede mig om gamle dage. Ved Verninge præstegård standsede vi tillige med toget fra Brylle. Vælgerne fra Tommerup var alt ankomne, og snart samledes her flere hundrede. Der blev uddelt et lille flyveskrift betitilet: »Kongen og valgfriheden«, der er udgivet i anledning af den meget omtalte fynske deputation. ...Jeg gik ind i præstegården et øjeblik, hvor jeg hilste på pastor Møller og flere gode venner. Henimod kl. 11 gik Møller ud til den forsamlede mængde, der modtog ham med vældige hurraråb og førte ham under afsyngelse af Den tapre Landsoldat og Danmarks dejligst Vang og Vænge og med to dannebrogspaner i spidsen fra præstegården og til kroen, så det rystede i bondevennernes lejr. Det lod straks, som vi kunne have fået noget støj, og i det hele taget var på begge sider, hos begge partier, gemytterne ophidsede. Der blev ført megen en hård diskurs; men de udrettede intet. Enhver stod fast på sin mening. Jeg har aldrig før set det danske folk så skarpt adskilt som for nærværende tid. Det var i sandhed underligt at høre til, ...Klokken blev 11, valgbehandlingen begyndte. Det foregik i en mark tæt bag kroen. En stor mængde mennesker var her forsamlede og alvor stod præget i de flestes åsyn. De vidste at noget afgørende skulle ske. Gårdmand Peder Larsen i Nårup, der var formand for valgbestyrelsen, overgav først forhandlingerne til pastor Dreyer af Ørsted, der indledte valget med en særdeles kraftig og gribende tale, hvor han skildrede dagens betydning meget træffende. Derpå oplæste han kandidaternes navne og de mænd, som havde stillet hver især...

Skolelærer Hansen Møller fra Brændekilde trådte først frem og udviklede, hvorfor

Morten Nielsen.

han ville anbefale pastor Møller, ...Nu trådte Møller frem og holdt en gribende valgtale. Med en næsten mageløs veltalenhed skildrede han øjeblikkets betydning i Danmark, udviklede overmåde godt de tre omtvistede sager: arvefølge-loven og toldgrænsens forlæggelse til Ejderen samt danske sønners indskrivning i den tyske armé, lovede at stå fast på Danmarks ret og ære til det sidste, og skilte sig i det hele så godt derved, at vi kunne være vel tilfreds. Kun hans gentagelse af sin personlige virksomhed i tidligere dage måtte han hellere have forbigået. Da han trådte tilbage, hilstes han med rungende hurraråb, og det var godt at se, at stemningen var afgjort for ham. ...Høker Claus Sørensen i Tommerup holdt en tale, men jeg kunne ikke høre, hvad han sagde, da folk var urolige. Den anden kandidat, Thomas Jørgensen, trådte endelig frem og begyndte ret godt, hvad udtalen angik, og jeg begyndte at blive bange, han skulle trække en del til sig. Han ville til at læse i avisen om de fynske bønder men blev afbrudt, begyndte igen at tale og sagde, han var ingen nikkedukke eller natthue

men holdt med Kongen og ministrene osv. Atter blev han afbrudt og kom helt ud af trit, og dermed var hele hans tale forbi. Dirigenten opfordrede dem, som havde lyst til at rette spørgsmål til kandidaterne, at fremkomme med dem, men da ingen havde det - alt var som afgjort - blev der skredet til kåring, hvoraf det sås, at Møller havde et overvejende antal stemmer mere end Th. Sørensen. Alligevel forlangte denne skriftlig afstemning, og ethvert sogn eller kommune henvistes til forskellige steder i byen. Tommerup og Brylle skulle stemme hos gmd. Niels Larsen. Her søgte vi nu ned. Rønning havde bedt mig om at være behjælpelig med skrivningen. Jagd og jeg fik nu fuldt op at bestille i flere timer. Der blev sagt, at bondevennerne bandede højt på, at de skulle nok stå sig, og der var virkelig også dem, der tvivlede. ...Valgdirektionen talte nu stemmerne samme, og vi søgte valgstedet igen, hvor det da blev oplæst, at 1136 vælgere havde afgivet stemmer, hvoraf 743 for hr. pastor Møller og 393 for boelsmand Thomas Sørensen. Pastor Møller proklameredes derpå som valgt folketingsmand for Odense amts 7. valgkreds og stod derpå frem og holdt en herlig lille tale så hjertelig og så gribende, at det glædede mange inderligt.

Dirigenten udbragte et 9-foldigt hurra for Kongen, der istemtes af hele forsamlingen. Skolelærer Gydesen et 3-foldigt leve for de halvtreds og pastor Møller ligeledes for valgdirektionen, hvormed handlingen sluttede. Der var tale om, at bondevennerne ville bevise Møller den ære at pibe ad ham, men de glemte det. Det gik i det hele taget ret godt, langt over forventning ...Den specielle afstemning for valgkredsens sytten sogne vil jeg her anføre:

Hans Kam og jeg var buden ned i Verninge præstegård i selskab om aftenen. Vi spiste til middag og drak kaffe og havde i øvrigt en rar aften med samtale om dagens begivenheder. Selskabet bestod foruden af konsistorialråden og frue af præsterne Møller, Dreyer og Rasmussen; skolelærerne Rønning, Østergaard, Hansen, Meier, Jagd, Gydesen, Jespersen og Jessen; propr. Waitdløw, snedker Balslev, Hans Kam og jeg. Møller var glad, og der blev ikke én men flere gange talt om, at I. A. Hansen havde gjort regning uden vært, dengang han ved folketingsopløsning sagde til Møller, han skulle være ham mand for, at han ej skulle komme der mere. Nu kan han hilse Hansen, når de den 7. marts mødes igen. Han takkede os, enhver især, for det vi havde bidraget til hans valg.

Et arbejdsportræt

KUNSTNERPORTRÆT

I rækken af kunstnerportrætter præsenterer vi her keramikeren Lene Broe.

At arbejde med kunsthåndværk er at vælge en udtryksform, en

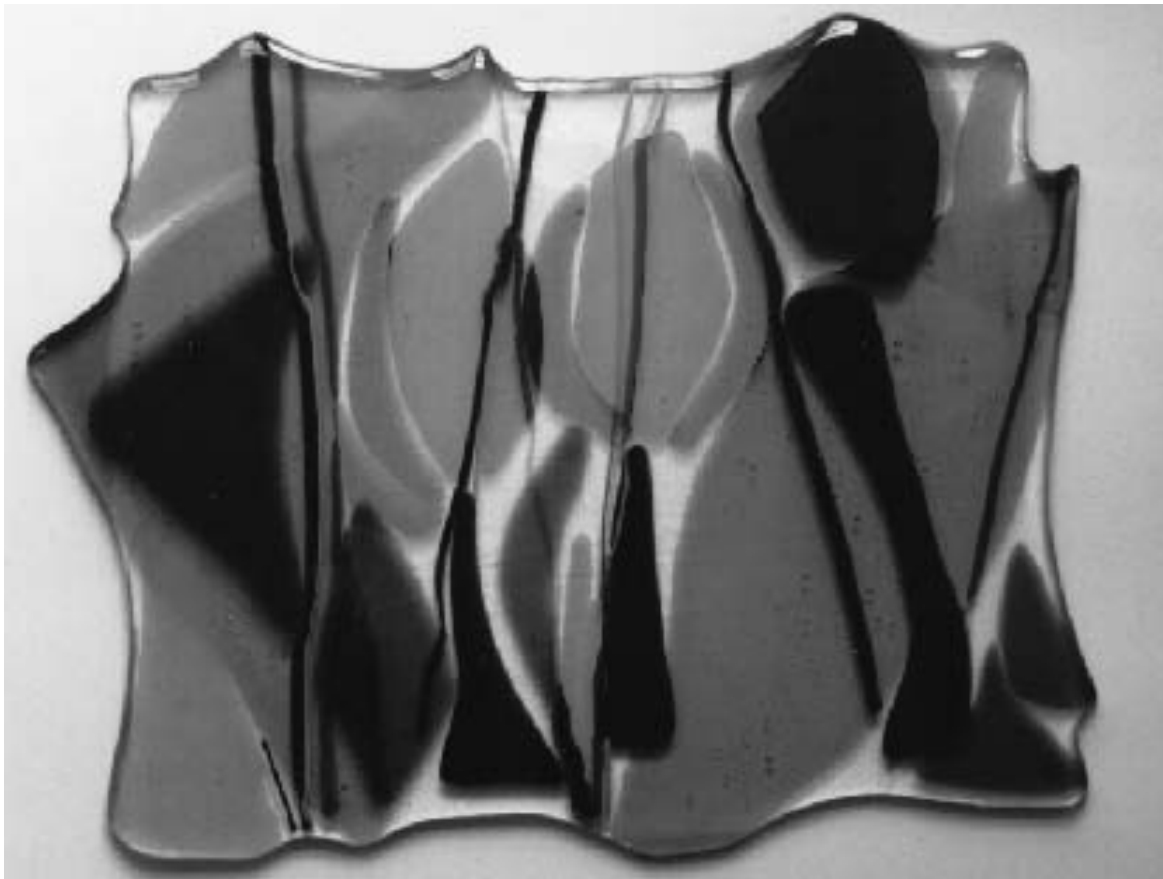
måde at komme på. Det at vælge udtryk via materialer, former og farver, er et langt forløb af leg og arbejde med håndværket, undervejs med oplevelsen af små opfindelser, som holder en fast. Ustandselig ånder der sig muligheder og grænser, i forhold

til opgaver og krav man stiller

til sig selv og hinanden. Tænker man på vor ressourceforbrug er det nødvendigt at bevæge sig i retning af økologisk balance i forhold til forbrug. Der er brug for ideer til fremstilling af kendte ting. Ideer kan vendes på hovedet og gammelt blive til nyt. Et alvorligt emne kan behandles seriøst og udtrykkes humoristisk. Kunsthåndværk kan knytte sig til tankeeksperimenter, brugsgenstande, installationer, billeder eller design. Det kan pege direkte mod den brugsmæssige værdi, eller være en fabulering over emnet, men det vil være et udtryk for en holdning til det vedkommende emne. Det er en tradition som rækker så langt tilbage som håndværkets historie, hvor det ligeledes var et udtryk for samtidens livsstil og genrer. Som kunsthåndværker vælger man ofte at udføre hele skabelsesprocessen selv. Det giver rige muligheder for at forbinde håndværket med de mere irrationelle og poetiske udtryksformer. At arbejde i dette forløb er tidskrævende, men det er i variationerne muligheden for at arbejde med små serier opstår, det personlige og nærværende i modsætning til design som lægger op til en større industriel produktion, på vej til en mere global kultur båret af medierne.

Keramikken giver en udfordring til at forme de tanker man har om den opgave, der skal løses. Det er nødvendigt at tage tid til at danne sine billeder og stemninger, og give sig lov til at ødsle med tiden og sætte mulighederne på prøve, og gennem arbejdet fordybe sig i balancen mellem følelsen og formen. Der er en manifestation i tyngden af leret, men også en imponerende lethed og smidighed, som

udfordrer til at bevæge sig tæt på lerets egen magiske grænse. Mine foretrukne områder er brugsting, kirkekalk, vandkunst, fader og krukker m.m. De sidste år har jeg desuden arbejdet med glas i kombinationer af stærke og klare farver, hvor jeg forlader glassets finhed, og lader lysets kraft og styrke, bryde og underbygge den mere robuste og lidt rå udtryksform. Lyset er en evig inspirationskilde.

På et lille værksted som jeg arbejder på, har man brug for kommunikation med andre, derfor udstiller vi i forskellige sammenslutninger på tværs af fagområder.

Jeg udstiller bl.a. med Danske Kunsthåndværkere, Formgiverne og DesignKontakt. Med temaet »Baderum« udstiller keramikere, møbelarkitekter, tekstiler, glasmagere i ID forum i Horsens sidst i november. Den næste udstilling, som foregår i København, vil være over temaet »Recycling«, kaldet »Upside down, Inside out« med Danske Kunsthåndværkere.

I Odense er vi en del kunsthåndværkere repræsenteret i Værkstedbutikken, hvor vi på skift er tilstede. Desuden har vi skiftende gæsteudstillere. Den respons man får fra de besøgende er en anden værdifuld del af arbejdet med kunsthåndværk.

Fragtmand Ove Jakobsen ApS

VIRKSOMHEDSPORTRÆT

Virksomheden blev overtaget af Edna og Børge Jakobsen den 1. november 1959 efter Johs Pedersen.

Der blev kørt på ruten: Nårup-Brylle-Odense, seks dage om ugen, d.v.s. der blev også kørt om lørdagen. Senere blev fragtruten Verringe-Odense købt til.

I 1979 kom Ove Jakobsen med i forretningen.

Ove Jakobsen havde da været i FDB i 13 år, 3 års læretid i Brylle Brugs, derefter 2 år i Ejby, for derefter at være 8 år i Knarreborg Brugs.

På det tidspunkt var der 13 biler i forretningen. Udover at køre fragt og grøntsager til Gasa, blev der også handlet med kartofler og brændsel.

Omkring 1980 blev fragtruten Tommerup-Odense overtaget, senere blev det Knarreborg-Odense, så Vissenbjerg-Odense og sidst Hårby-Odense. Der køres i dag med 9 store og 3 mindre biler.

Opgaverne i dag er noget anderledes end da Børge Jakobsen startede. Dengang var der mange private kunder, de skulle have bud med til urmageren, vaskeriet, rensneriet, købe kaffe hos Winthers kaffe i Kongensgade, bytte undertøj for fru Jensen, hvis hun havde fået en forkert farve eller størrelse i julegave.

Dengang var der mange grossister i Odense, som leverede til detailhandlen, samtidig var der mange flere butikker i de små bysamfund som vi betjente. Dengang var der butikker i byer som Frankfri, Hjelmerup og Langsted, for slet ikke at tale om Nårup, hvor der helt frem til sidste halvdel af 1960'erne var 5 købmænd, 1 slagter, 1 bager, 2 smedier, 1 malermester,

2 snedkerier, en trævarefabrik og et savværk. I dag er der ingen.

Når folk skulle have noget med fragtmænd dengang, skulle man ringe inden klokken 9 eller også satte man et flag eller kort ud til vejen på ruten, hvor man vidste fragtmændene kom forbi.

I dag ser det hele meget anderledes ud, de største kunde grupper i dag er handels- og produktionsvirksomhederne.

Kunderne efterspørger i dag totale logistikløsninger. Vi kan i dag tilbyde enhver, at vi kan klare deres totale transport- og lagerbehov. Vi kører med alt, lige fra den mindste pakke på 1/2 kilo til hele læs, samt enhver form for hastetransporter. Lagerløsninger løser vi i samarbejde med Danske Fragtmænd Fyn.

I forhold til år tilbage har vi nu vendt turen, så de går ud fra Odense om morgenen, så alt gods er leveret ud inden klokken 14. Ofte har vi gods med ind til Odense om morgenen. Varer som er produceret i løbet af aftenen/natten, bliver således leveret i løbet af samme dag på Fyn og østkysten af Jylland.

For at vore kunder kan give den største service til sine kunder, er det vigtigt, at vi som fragtmænd er utroligt fleksible. Dette betyder, at forretningen har en vis størrelse, så der hele tiden er biler, der lægger i de forskellige områder. Mange af vore kunder har brug for, at vi kan hente deres sidste ordre helt frem til klokken 15-15.30, og samtidig være sikre på, at det kommer frem til deres kunder næste formiddag.

Når det gælder haste eller direkte transporter, er det ligeledes meget vigtigt, at vi er

der til aftalte tidspunkter enten det gælder vinduer, hvor håndværkeren har pillet de gamle vinduer ud, og er klar til isætning af nye, eller det gælder transport af et specialbord til et plejehjem i Hanstholm, som skal have reception klokken 15 og varen først er færdig hos vor kunde klokken 10. I dag kan vi følge alle forsendelser via strekkoder. Det sidste vore chauffører gør når de aflæser varer hos vore kunder, er at bruge vor P.O.D scanner, som registrerer tidspunktet for aflæsning. Går der så et par dage, og vi får en forespørgsel, om varen er leveret, kan vi taste fragtbrevsnummeret, som så viser, at varen er leveret den 4.11.97 klokken 10.43.

I vor fragtafdeling omsætter vi dagligt cirka 600-700 forsendelser. Hvis det skal omsættes til læs, kører vi cirka 8-9 læs fra Odense, som over en 14-dages periode leveres hos cirka 350 forskellige kunder. Til Odense kører vi cirka 12-14 læs som vi dagligt henter hos cirka 120 kunder.

Det at være fragtchauffører kræver sin mand/pige, man skal være i stand til at omstille sig fra kunde til kunde, da der er utrolig stor forskel på, hvad hver enkelt har af ønsker og krav til chaufføren. De skal arbejde i al slags vejr, samt kunne klare, at der er mange tunge ting. Til gengæld har man den fordel, at man får en stor berøringsflade med mange mennesker og man passer sig selv.

Vi er medlem af Danske Fragtmænd A.m.b.A., som består af 31 fragtcentraler og cirka 250 fragtmænd fordelt over hele Danmark, med et samlet antal forsendelser på cirka 10 millioner og en omsætning på knap 2 milliarder kroner.

Brylle Boldklub

ÅRETS SPORTSPRÆSTATION

Brylle Boldklubs 1. hold

Bagerst fra venstre: Træner Erik Andersen, Palle Knudsen, Robert Wagner, Per Hedelund, Mogens Bonde Pedersen, Mads Rasmussen, Thomas Foerlose, holdleder Carsten Olsen »Fox«.

Forrest fra venstre: Brian »Hue« Pedersen, Søren Brokmose, Jørn Hansen, John Holst, Jesper Christoffersen, Henrik B. Hansen, Brian Johansen

På billedet mangler: Bjarne Schmidt, Kim Langeberg, Per Skeby samt Søren Paulsen, som var meget aktive på 1.-holdet.

Hvert år uddeler Lions Club Tommerup en pokal samt en check for en fortjenstfuld indsats inden for sportens verden. I Brylle Boldklub har man forstået at kombinere et godt spillemateriale med gode trænere, hvilket har bevirket at både klubbens 1.- og 2.-hold har vundet deres rækker. Fra næste sæson har Brylle Boldklub således et hold i serie 1 og et i serie 3. En fornem præstation, som fortjener at blive belønnet.

Brylle Boldklubs 1. hold i serie 2 skulle i år forsøge at »spille« en ny træner ind på holdet, da Brylles træner i flere sæsoner, Arne Appelgren, havde valgt at søge nye udfordringer. Brylle valgte Erik Andersen som ny træner, og det skulle vise sig at blive et godt valg, idet at hans erfaring og evne til at sammensætte det rigtige hold fik stor betydning. Brylle fik i år tilgang af en del spillere, bl.a. Brian Johansen fra Tommerup, og Brylle Brugs' nye uddeler, Palle - to spillere som kunne forstærke Brylles 1. hold. Brian Johansen som farlig

angriber, og Palle som solid ankermand i forsvaret. Første halvdel af sæsonen kom i gang, og Brylle tabte kun to kampe i hele foråret, begge kampe blev tabt på udebane til de to hold, som lå over Brylle, da første halvdel var spillet færdig. Efter sommerferien skulle Brylle forsøge at komme nærmere rækkens to førerhold, og rækkens nr. 1, B1913, blev også slået på hjemmebane - så sikkert som 3-0. Resten af efterårets kampe blev en blanding af sikre sejre over flere tophold og dumme nederlag til bundhold, men heldigvis kunne de to førerhold, B1913 og B67, ikke holde de gode takter fra foråret, så Brylle kunne med en sejr i næstsidste spillerunde sikre sig oprykning til serie 1. Det lykkedes heldigvis, så man undgik en altafgørende sidste kamp.

En meget vellykket sæson er hermed forbi og næste sæson bliver meget spændende, da det her skal vise sig om klubbens førerhold, med træner Erik Andersen i spidsen, kan bevise at de hører til i serie 1. Også klubbens 2. hold, herre serie 4, fik i

år blandet heldet og dygtigheden så godt, at holdet rykkede op i serie 3 efter en lang og spændende sæson.

Oprykningen kom dog ikke som den store overraskelse, da holdet stort set hele sæsonen har ligget helt i toppen af rækken.

Som stort set alle andre 2.-hold kender det, brugte også Brylles serie 4 hold mange forskellige spillere i løbet af sæsonen.

Alligevel skyldes successen bl.a. at der, trods alt, har været en fast stamme på holdet med den spillende træner, Poul Krog, i spidsen.

En anden forklaring er, at der er en god blanding af unge og ældre spillere på holdet, som giver en god stemning og godt modspil til hinanden. Men en ting er at rykke op, hvilket kræver utrolig meget stabilitet, en anden ting er at blive oppe i serie 3. Det skal holdet nu bevise i den kommende sæson. Men vi har viljen til sejr og tror selvfølgelig på, at når vi kunne rykke op, så er vi også gode nok til at spille i en række højere.

Brylle Boldklubs 2. hold

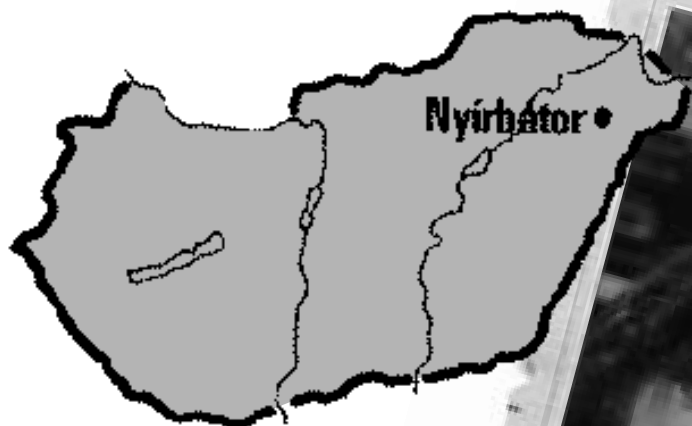
Bagerst fra venstre: Jonas Kristiansen, Claus Sommer, træner Poul Krog, Christian Clemmesen, Kenneth P. Hansen, Simon Jacobsen, Henrik B. Hansen

Forrest fra venstre: Henning B. Hansen, Per Hansen, Christian Skovgaard Larsen, Allan Andersen, Carsten Pedersen, Robert Wagner.

På billedet mangler: Henrik Ø. Nielsen.

Fem uger i det rige Danmark

I flere artikler gennem årene har "Jul i Tommerup" bragt indtryk fra unge tommereborgeres rejser rundt omkring i verden. I august - september i år var seks unge mennesker fra Nyirbator i Ungarn på et fem ugers studie- og praktikophold i Tommerup. Der var tale om første fase af et udvekslingsprojekt Nyirbator / Tommerup Tur-Retur. Dette projekt var kommet i stand med støtte fra Demokratifonden, Tommerup Erhvervsråd og Lions Club Tommerup. Anden fase foregår i denne vinter, hvor der i Ungdomsskolen vil blive undervist i ungarsk historie og kultur.

Tredie fase bliver en rejse for unge her fra til Ungarn i sommeren 1998. Programmet var udarbejdet i samarbejde mellem projektets leder Niels Arne Nordlund Christensen, Peer Bjørnskov Madsen fra Tommerup kommune og Lars Husted fra Tommerup Ungdomsskole. En af de ungarske deltagere Pintye, Zsolt har sendt os følgende brev med sine indtryk fra de fem uger.

Det var endnu forår, da jeg en dag blev ringet op af vor borgmester Ferenc Petroczi. Han fortalte mig, at jeg var

blandt dem, som ville kunne komme i betragtning, når der skulle vælges seks unge fra vor by, der kunne komme på et fem ugers studie- og praktikophold i Tommerup. Jeg måtte skrive ansøgning, udfylde diverse papirer og i øvrigt ellers vente uroligt på resultatet. Jeg var meget spændt - ligesom en opslået paraply - da jeg fik den næste opringning. Beskeden var positiv. Jeg kunne sammen med fem andre unge belave mig på at rejse til

Tommerup. Noget spændende lå og ventede på os. Det var en udfordring. Vi ville få vores livs oplevelse. Men det ville også blive hårdt arbejde, var vi klar over. Det fremgik af det program som projektets leder Niels Arne Nordlund Christensen havde sendt til os. Det var meget stramt struktureret, men det syntes vi var helt fint. Der ville uden al tvivl blive tale om en uforglemmelig oplevelse.

Vi havde hørt en del om Tommerup. Kontakten var blevet knyttet i 1991, da flere personer fra Nyirbator - bl.a. vort borgmesterpar Kate og Ferenc Petroczi - deltog i projektet »Hele Østeuropa til Tommerup« som byen havde arrangeret. Sidste år deltog vort ungdomsorkester The Youth Wind Orchestra med stor succes i Kulturlandsby 1996. Jo, vi havde nogle informationer om en by, hvor der åbenbart var stor aktivitet. Desuden har flere familier fra Tommerup besøgt Nyirbator. Og Lions Club Tommerup er sponsorklub for Lions Club Nyirbator. Der er således mange gode relationer mellem vore to byer.

Lidt om min hjemby: Nyirbator er beliggende i området Nyirseg i det østlige Ungarn tæt ved grænsen til Ukraine og Rumænien. Fra Budapest kommer man dertil ved at passere den meget kendte Hortobagy - puszta. Der er tale om en meget fattig del af Ungarn. Som det trods alt er sket i Budapest, har de nye tider endnu ikke givet luft i økonomien her. Byen er kendt som en festivalby. Hvert år holdes en meget besøgt musikfestival i en af vore meget smukke kirker. Mange berømtheder har deltaget her. Ligeledes har vi en meget kendt musikskole. Et kunststudie har specialiseret sig i at fremstille emaljekunst, og har med dette høstet megen anerkendelse. Der laves også anden form for kunst, bl.a. linoleumssnit, malerier, o.l..

Rejsen

Vi var seks unge mennesker i alderen 16 - 23 år, fulde af forventninger til og med barnlige illusioner om den forestående rejse til Tommerup. En landsby, som ikke blot lå i hjertet af Danmark, men også i hjertet af det skønne Fyn med bløde bakker, grøn vegetation og smukke marker omkranset af levende hegn. Så

Festivalkoncert i den Calviniske kirke i Nyirbator.

kom dagen for rejsen - en meget lang rejse gennem Europa - mere end tredive timer med tog. Jeg husker, at vi havde lampefeber og mavesmerter, fordi vi ikke vidste hvilke sæder og skikke vi skulle lære at kende. Vi var seks store spørgsmålstejn.

Ankomsten

I Fredericia ventede to smilende mænd os. Vi blev afhentet af Hans Petersen og Niels Arne Nordlund Christensen. Fra da af begyndte vor drømmeferie. Jeg vil her understrege, at vi fra første færd blev fascineret ikke blot af den danske levestandard, men også af den varmhjertethed, som danskerne besad. Alle tog imod os, som havde vi kendt hinanden i mange år, som om vi var slægtninge. Især vil vi takke vore værts- og praktikfamilier for deres måde at tage imod os på.

Praktik

En væsentlig del af vort ophold var praktikken. Formålet med denne del var at give os mulighed for at indleve os i en dansk arbejdsplads' kultur og forstå virksomhedens integration i det danske samfund. Vi må sige, at det lykkedes til fulde. Det var meget lærerigt for os. Vi fik et godt indblik i, hvordan hverdagen går på en dansk arbejdsplads. Robert, Gergely og Ferenc måtte tidlig op hver dag. De arbejdede hos landmænd og tog del i alt arbejde lige fra pløjning, gyllekørsel og til arbejde i stalden med dyrene. Alt fik de prøvet under kyndig vejledning.

Linoleumssnit udført af en af de ungarnske deltagere Ujvári Ágnes.

Fra modtagelsen på Tommerup rådhus.

Agnes - den eneste pige i gruppen - og Gabor var beskæftiget i kommunens to gårdbørnehaver Overmarksgården og Agerholm. Trods sprogvanskelighederne kom de særdeles godt ud af det med børnene.

Jeg arbejdede på Tommerup Elektronik hos Annie og Hans Petersen. De indtryk, som jeg fik der var meget positive. Danskerne har en meget fin arbejdspladskultur. Der hersker en optimistisk og munter arbejdsatmosfære. Som sidege-

vinst lærte jeg hvordan man fejrer fødselsdag: »Hvor lækker kan en brunsviger ikke smage?«

Tommerup Ungdomsskole

En anden væsentlig del af vort ophold var undervisningen, som for en dels vedkommende forgik i ungdomsskolen, som beredvilligt havde åbnet sine døre en måned før end normalt for vor skyld. Vi tilbragte mange timer i ungdomsklubben

med Lars Husted som leder. Vi havde mange interessante diskussioner. Emnerne var mange: Det danske skolesystem, socialisme, markedsøkonomi, demokrati, mediernes indflydelse på vor hverdag, vor aldersklasses problemer med alkohol - og narkomisbrug og Danmark og Ungarn i fremtiden for blot at nævne nogle.

Desuden besøgte vi forskellige virksomheder. F.eks. Ret og Råd advokaterne, hvor vi hørte om det danske retsvæsen. Totalbanken havde også inviteret os til en gennemgang af det danske banksystem. En aften var vi på besøg på Odense Politigård, hvor vi fik en grundig rundvisning med efterfølgende diskussion. Vi besøgte også Tommerup rådhus, hvor borgmester Finn Brunse fortalte om kommunen.

Alt i alt fik vi en særdeles god indføring i det danske samfund. Vi havde også god kontakt til jævnaldrende unge fra Tommerup. De lyse danske piger er dejlige. Trods store forskelle m.h.t. vore sprog lærte vi hurtigt »meget« væsentlige sætninger : »Jeg elsker dig«, »Du har meget smukke øjne« o.s.v.

Udflugter i Danmark

For mig var turen til København med tog en af de smukkeste oplevelser. Landets

Afslapning i det skønne sommervej.

hovedstad er virkelig en metropol med en charme, der rækker fra selvfølgeligheden ved at have et forfatningsmæssigt monarki over Den lille Havfrue på sin sten ved Langelinie til det skønne Tivoli midt i byens hjerte. København er en virkelig dejlig by. Den ser ud til at være i pagt med sig selv. Man fornemmer at indbyggerne kan lide at være der. Vi nåede meget den dag: Rundetårn, Rosenborg slot, Amalienborg, Nyboder, Nyhavn ja meget mere. Odense kom også til at stå vore hjerter meget nær. Vi var i byen flere gange, vi slentrede rundt, vi shoppede, beundrede H.C.Andersens hus, Sct. Knuds kirke og gågaderne. Ofte satte vi os på en cafe for blot at kigge på mennesker.

Nogle af os var med på en tur til Århus, hvor vi blev meget fascineret af Den gamle By. En enestående seværdighed, som gav os et indtryk af Danmark i fortiden. Der blev også arrangeret en tur til havnebyen Esbjerg og til den jyske vestkyst på en dag med megen blæst. Det var betagende at se det brølende Vesterhav. Det var akkurat så vildt, som jeg forestiller mig, at de danske vikinger var. Fyn svarede til, hvad vi havde hørt hjemmefra - det er en romantisk ø med de blide kyster ved Assens og Bogense og de skønne marker med de levende hegn. Og slottet Egeskov bidrager også i høj grad til

romantikken. Tommerup og omegn vil jeg huske med de bløde bakker, de stråtækte huse og kirken med det røde tegtag.

Projektet

Vi er meget imponerede over det, som man i Tommerup har lavet for os. Undervisningen, praktikdelen, og hvad vi ellers har oplevet fik os til at forstå, hvorfor det går danskerne så godt. Nuvel, når De læser disse linier, så kan De sige, at vi var isolerede, at vi kun fik et skønportræt af Jeres fædreland, eller De kan gøre en håndbevægelse og måske tænke, at vi kommer fra et fattigt land, og derfor synes vi, at alt er så og så godt, fordi vi end ikke kan drømme om disse ting derhjemme. De har kun delvis ret, vi har også kritiske øjne, men vi ser her nogle muligheder, som vi håber at kunne opnå herhjemme. Det danske demokrati kan være et mønster for Ungarn.

Fritiden

Det var karakteristisk for projektet, at det var stramt struktureret, men vi oplevede utroligt meget udover undervisning og praktik. Kirkekoncert i Bellinge kirke, høstgudstjeneste i Brylle kirke, nogle var til fernisering på en kunstudstilling i Oden-

se, Fugleskydning i Lions Club Tommerup med Niels Arne som fuglekonge og loppe-marked på Lilleskov Teglværk. Vi så ved det sidste, at deltagerne virkelig stod sammen og arbejdede hårdt, hvilket også gav sig udtryk i et flot resultat.

Afslutningen

Demokratifonden, Erhvervsrådet og Lions Club Tommerup har været det økonomiske fundament for dette projekt. Derudover er der lagt et meget stort arbejde af Inger og Niels Arne Nordlund Christensen samt af vore praktik- og værtsfamilier. Vi er jer megen tak skyldig. Og vi håber at kunne gøre gengæld, når unge fra Tommerup forhåbentlig kommer til Nyrbator næste år.

Den måde, som I har hjulpet os på, er den helt rigtige. Havde I sendt en pose penge til Ungarn, var de hurtigt forsvundet i et stort hul. På denne måde har I givet os nogle uforglemmelige indtryk og oplevelser. Med dem i baghovedet kan vi her i Ungarn prøve at påvirke udviklingen i en positiv retning.

Tak Tommerup og glædelig jul.

Pintye, Zsolt.

Agnes og Robert.

